

SPRAWOZDANIE Z EFEKTÓW PRACY ORGANIZATORA RODZINNEJ PIECZY ZASTĘPCZEJ ZA ROK 2015

Uwarunkowania prawne

Zgodnie z art. 76 ust. 4 pkt 15 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2015 r. poz. 332 z późn. zm.) zwanej dalej ustawą, organizator rodzinnej pieczy zastępczej przedstawia Staroście i Radzie Powiatu sprawozdanie z efektów pracy.

Organizatorem rodzinnej pieczy zastępczej jest wyznaczona przez Starostę jednostka organizacyjna powiatu lub podmiot, któremu powiat zlecił realizację zadania na podstawie art. 190 ustawy.

Zgodnie z zarządzeniem Nr 1/2012 Starosty Otwockiego z dnia 3 stycznia 2012 r. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Otwocku wyznaczone zostało na organizatora rodzinnej pieczy zastępczej w Powiecie Otwockim.

Zgodnie z ustawą w przypadku, gdy rolę organizatora pełni Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w jednostce tworzy się Zespół do spraw Rodzinnej Pieczy Zastępczej, zwany dalej Zespołem.

Rodzinna piecza zastępcze w Powiecie Otwockim – realizacja zadań:

Pracą Zespołu koordynuje dyrektor PCPR. W 2015 r. w Zespole pracowało 5 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej, 3 psychologów, 1 terapeuta uzależnień, specjalista pracy socjalnej, pracownik socjalny oraz konsultant do spraw rozwoju dzieci i młodzieży.

Zespół wykonywał zadania wynikające z zapisów ustawy, a mianowicie:

- 1) prowadził nabór kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub kierowania rodzinnym domem dziecka;
- 2) kwalifikował osoby kandydujące do pełnienia funkcji rodziny zastępczej oraz wydawał zaświadczenia kwalifikacyjne zawierające potwierdzenie ukończenia szkolenia, opinię o spełnianiu warunków i ocenę predyspozycji do sprawowania pieczy zastępczej;
- 3) zorganizował i prowadził szkolenie dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej;

- 4) zapewnił badania psychologiczne kandydatom do pełnienia funkcji rodziny zastępczej oraz rodzinom zastępczym;
- 5) zapewnił rodzinom zastępczym szkolenia mające na celu podnoszenie ich kwalifikacji, biorąc pod uwagę ich potrzeby;
- 6) zapewnił pomoc i wsparcie osobom sprawującym pieczę zastępczą;
- 7) współpracował ze środowiskiem lokalnym, w szczególności z ośrodkami pomocy społecznej, powiatowymi centrami pomocy rodzinie, sądami i ich organami pomocniczymi, instytucjami oświatowymi, zakładami opieki zdrowotnej, a także kościołami i związkami wyznaniowymi oraz organizacjami społecznymi;
- 8) prowadził poradnictwo i terapię dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą i ich dzieci oraz dla dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej;
- 9) zapewniał pomoc prawną osobom sprawującym pieczę zastępczą, w szczególności w zakresie prawa rodzinnego;
- 10) dokonywał okresowej oceny sytuacji dzieci przebywających w pieczy zastępczej oraz oceny rodzin zastępczych;
- 11) prowadził działalność diagnostyczno – konsultacyjną, której celem było pozyskiwanie, szkolenie i kwalifikowanie osób zgłaszających gotowość do pełnienia funkcji rodziny zastępczej niezawodowej a także szkolenie i wspieranie psychologiczno – pedagogiczne osób sprawujących pieczę zastępczą oraz rodziców dzieci objętych tą pieczą;
- 12) przeprowadzał badania pedagogiczne i psychologiczne oraz wywiady rodzinne dotyczące kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub kierowania rodzinnym domem dziecka;
- 13) zapewniał rodzinom poradnictwo, którego celem było zachowanie i wzmocnienie kompetencji oraz przeciwdziałanie zjawisku wypalenia zawodowego;
- 14) zapewnił koordynatorom rodzinnej pieczy zastępczej szkolenia mające na celu podniesienie ich kwalifikacji;
- 15) zgłaszał do ośrodków adopcyjnych informacje o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną, w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających.

Rodziny zastępcze są podstawową i optymalną formą pomocy dzieciom, które z powodu kryzysu w rodzinie są zmuszone przez jakiś czas przebywać poza domem.

Rodzina zastępcza zapewnia dzieciom bieżącą pieczę, kieruje się dobrem dziecka, poszanowaniem jego praw oraz zapewnia odpowiednie warunki wychowania i rozwoju.

Praca rodziny zastępczej z założenia jest nastawiona na powrót dziecka do rodziny biologicznej.

Opieka rodziny zastępczej jest tymczasowa.

Rodzina zastępcza nie posiada pełni praw rodzicielskich, a ograniczenie władzy rodzicielskiej nie pozbawia rodziców biologicznych określonych praw i obowiązków dotyczących podejmowania decyzji.

Na rodzicach biologicznych nadal spoczywa obowiązek alimentacyjny, zachowują też prawo do kontaktów z dzieckiem.

Zgodnie z założeniami ustawy formami rodzinnej pieczy zastępczej są:

- rodziny zastępcze spokrewnione,
- rodziny zastępcze niezawodowe,
- rodziny zastępcze zawodowe w tym zawodowe pełniące funkcje pogotowia rodzinnego i zawodowe specjalistyczne,
- rodzinne domy dziecka.

Do zadań rodzin zastępczych należy m. in. kompensowanie opóźnień rozwojowych dzieci, tworzenie i odbudowywanie więzi, praca z rodziną biologiczną dziecka pod kątem ewentualnego powrotu dziecka do domu, praca zespołowa dla stabilizacji życiowej dziecka, wspieranie rozwoju dziecka.

Rodziny zastępcze funkcjonujące w 2015 r. na terenie Powiatu Otwockiego zostały ustanowione na podstawie orzeczeń sądu.

W 2015 r. na terenie Powiatu Otwockiego funkcjonowało **80 rodzin zastępczych**, które objęły opieką **98 dzieci**.

Rodziny zastępcze w 2015 r. według form rodzinnej pieczy zastępczej:

Typ rodzin	Liczba rodzin	Liczba dzieci
Spokrewnione	48	60
Niezawodowe	30	37
Zawodowe	2	1

Wiek dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej wg stanu na dzień 31.12.2015 r.

Wyszczególnienie	Liczba dzieci w rodzinach zastępczych		
	spokrewnionych	niezawodowych	zawodowych
Dzieci w pieczy zastępczej w wieku:	51	34	1
poniżej 1 roku	0	0	0
od roku 1 do 3 lat	1	3	0
4 – 6 lat	3	3	0
7 – 13 lat	20	17	0
14 – 17 lat	25	10	1
18 – 25 lat	2	1	0

Okres przebywania dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej wg stanu na dzień 31.12.2015 r.

Lp.	Typ rodzin zastępczych	Liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej						
		Dzieci umieszczone w pieczy zastępczej ogółem	do 3 miesięcy	powyżej 3 do 6 miesięcy	powyżej 6 do 12 miesięcy	powyżej 1 roku do 2 lat	powyżej 2 lat do 3 lat	powyżej 3 lat
1.	Rodziny zastępcze spokrewnione	51	0	6	0	11	7	27
2.	Rodziny zastępcze niezawodowe	34	3	0	2	8	2	19
3.	Rodziny zastępcze zawodowe	1	0	0	0	0	0	1

W 2015 r. sąd ustanowił 10 rodzin zastępczych, w których opiekę znalazło 17 dzieci, w tym 9 dzieci w rodzinach spokrewnionych, 6 dzieci w rodzinach niezawodowych.

W okresie sprawozdawczym 13 dzieci opuściło rodzinną pieczę zastępczą, z tego 7 w związku z osiągnięciem pełnoletności i rozpoczęciem procesu usamodzielnienia, 2 dzieci wróciło pod opiekę rodziców biologicznych, 2 zostało umieszczonych w placówce opiekuńczo – wychowawczej, 1 dziecko zostało umieszczone w rodzinie zastępczej na terenie innego powiatu, a 1 dziecko wraz z rodziną zastępczą przeprowadziło się do innego powiatu.

Jednym z ważniejszych zadań Zespołu jest dokonywanie oceny sytuacji dziecka umieszczonego w rodzinnej pieczy zastępczej oraz oceny rodziny zastępczej.

W przypadku dzieci poniżej 3 roku życia oceny tej dokonywano raz na kwartał, zaś w przypadku dzieci powyżej 3 roku życia raz na 6 miesięcy.

Poza stałymi członkami Zespołu, w ocenie sytuacji dziecka uczestniczyła rodzina zastępcza, rodzice biologiczni dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej, asystent rodziny lub pracownik socjalny właściwego ośrodka pomocy społecznej współpracujący z rodzicem biologicznym oraz przedstawiciel ośrodka adopcyjnego.

Po przeprowadzeniu przedmiotowej oceny koordynator rodzinnej pieczy zastępczej w imieniu Zespołu formułował na piśmie opinię dotyczącą zasadności dalszego pobytu dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej, a następnie przekazywał ją do właściwego sądu.

W 2015 r. sporządzono 128 ocen sytuacji dziecka umieszczonego w rodzinie zastępczej.

Zespół dokonywał również oceny rodziny zastępczej. W 2015 r. dokonano 65 ocen rodzin zastępczych.

Ponadto odbywały się posiedzenia Zespołu, na których omawiano bieżącą sytuację rodzin zastępczych, a także formułowano diagnozy sytuacji rodziny zastępczej oraz umieszczonego w niej dziecka.

Zespół dawał możliwość wieloaspektowego spojrzenia na sytuacje trudne i problemowe rodzin zastępczych.

W 2015 r. w Zespole pracowało 5 koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej. Do ich zadań należało:

- 1) udzielanie pomocy rodzinom zastępczym w realizacji zadań wynikających z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
- 2) przygotowanie planu pomocy dziecku (we współpracy z asystentem rodziny i rodziną zastępczą);
- 3) pomoc rodzinom zastępczym w nawiązaniu wzajemnego kontaktu;

- 4) zapewnianie rodzinom zastępczym dostępu do specjalistycznej pomocy dla dzieci, w tym psychologicznej, reedukacyjnej, rehabilitacyjnej;
- 5) zgłaszanie do ośrodków adopcyjnych informacji o dzieciach z uregulowaną sytuacją prawną w celu poszukiwania dla nich rodzin przysposabiających;
- 6) udzielanie wsparcia pełnoletnim wychowankom rodzinnej pieczy zastępczej;
- 7) przedstawienie corocznego sprawozdania z efektów pracy organizatorowi rodzinnej pieczy zastępczej.

Zgodnie z ustawą koordynator rodzinnej pieczy zastępczej nie może mieć pod opieką łącznie więcej niż 15 rodzin zastępczych.

Opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej na dzień 31.12. 2015 r. objęte były 64 rodziny zastępcze.

Rodziny te wymagały szczególnego i długofalowego wsparcia oraz pomocy, w tym psychologicznej, reedukacyjnej, rehabilitacyjnej a także organizowania wsparcia terapeutycznego.

Koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej otoczyli rodziny zastępcze wsparciem, zbudowali z nimi więź terapeutyczną oraz podejmowali wspólne działania mające na celu rozwiązanie bieżących trudności wynikających z funkcjonowania rodziny.

W stosunku do pozostałych rodzin nie objętych pracą koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej zadania te wypełniał pracownik socjalny oraz konsultant do spraw rozwoju dzieci i młodzieży.

Wszyscy zatrudnieni koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej, zgodnie z zapisami ustawy złożyli sprawozdania z efektów swojej całorocznej pracy.

W sprawozdaniach zwracali uwagę na trudności występujące w rodzinach zastępczych wynikające m. in.: z problemów emocjonalnych, rozwojowych i zdrowotnych dzieci, współpracy rodziny zastępczej z rodziną biologiczną, trudności związanych z edukacją dzieci.

Z każdego wejścia w środowisko i podjętych działań koordynator rodzinnej pieczy zastępczej sporządzał kartę pracy.

Każdy koordynator rodzinnej pieczy zastępczej wspólnie z rodziną zastępczą opracowywał każdemu dziecku planu pomocy dziecku umieszczonemu w rodzinnej pieczy zastępczej. Plan zawierał działania w zakresie funkcjonowania dziecka w rodzinie zastępczej, funkcjonowania w środowisku szkolnym i rówieśniczym, opieki zdrowotnej, relacji z rodzicami biologicznymi, pomocy dziecku w zakresie potrzeb emocjonalnych. W przypadku zmiany sytuacji dziecka, plan jest modyfikowany odpowiednio do podejmowanych działań i efektów. W 2015 r. sporządzono 59 planów pomocy dziecku

umieszczonemu w rodzinne pieczy zastępczej.

Działania koordynatorów rodzinnej pieczy zastępczej w środowisku rodziny zastępczej polegały na pomocy w rozwiązywaniu bieżących problemów, kontaktach z instytucjami wspierającymi rodzinę, zorganizowaniu pomocy wolontariusza, pomocy w pisaniu wniosków o wsparcie finansowe, dofinansowanie wypoczynku letniego, zapisanie na kółka zainteresowań, pomocy w organizacji wypoczynku wakacyjnego, pozyskaniu informacji dot. sytuacji życiowej rodzin biologicznych dzieci, ustalaniu kontaktów dziecka z rodzicami, ustalaniu miejsca na spotkanie z nimi i w razie potrzeby zapewnieniu obecności psychologa, podejmowaniu działań interwencyjnych – natychmiastowa reakcja na niepokojące sygnały. Koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej współpracowali ze specjalistami z zewnątrz – psychologami, pedagogami szkolnymi, nauczycielami, pracownikami socjalnymi z ośrodków pomocy społecznej, asystentami rodziny, kuratorami zawodowymi i społecznymi, lekarzami i wolontariuszami w zakresie wsparcia rodzin zastępczych i dziecka umieszczonego w rodzinnej pieczy zastępczej.

Podjęta współpraca miała na celu dobrze zdiagnozować sytuację dziecka umieszczonego w rodzinnej pieczy zastępczej i zaplanować optymalne wsparcie i działania pomocowe.

W zakresie prowadzenia poradnictwa i terapii dla dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej i rodzin, zostały przeprowadzone konsultacje psychologiczne dotyczące rozmaitych kwestii związanych z funkcjonowaniem psychospołecznym rodzin zastępczych oraz dzieci w nich umieszczonych.

Pomoc psychologiczna polegała na oddziaływaniach terapeutycznych wspomagających rozwiązywanie problemów w rodzinach zastępczych, interwencji w sytuacjach kryzysowych poprzez udzielenie wsparcia psychologicznego, jak również nowo powstałym rodzinom zastępczym w szczególności w okresie początkowym po przyjęciu dziecka, wsparcia psychoedukacyjnego oraz przeprowadzania badań psychologicznych.

Do najczęstszych tematów poruszanych w trakcie rozmów zaliczyć można problemy zdrowotne, rozwojowe i emocjonalno – społeczne, problemy edukacyjne dot. nauki i absencji, zaburzenia zachowania, problemy w relacjach rodziny zastępczej i biologicznej dziecka, dysfunkcje, które są konsekwencją trudnej historii życia dziecka, sytuacje kryzysowe np. choroba opiekuna, żałoba, ryzyko wypalenia, problemy w funkcjonowaniu rodziny, problemy we wzajemnych relacjach rodziny zastępczej i osoby usamodzielnianej oraz problemy dot. procesu usamodzielnienia, a także trudności rodzin zastępczych we współpracy z instytucjami, problemy ekonomiczne, ryzyko rozwiązania rodziny zastępczej i jej

rozwiązanie. Zauważa się wzrost świadomości rodzin zastępczych na temat znaczenia rodziców dziecka, nie tylko, jako źródła problemów, ale również ich rozwiązania w kwestiach stanu zdrowia, poziomu rozwoju psychofizycznego i funkcjonowania intelektualnego, emocjonalnego, społecznego i moralnego dziecka, co ma znaczenie dla sposobu zachowania się dziecka i realizowania przez nie obowiązku szkolnego, a także odnalezienia się w rodzinie zastępczej i szerszej społeczności.

W tym zakresie opiekunowie stale zgłaszają zapotrzebowanie na wiedzę i możliwość rozwoju swoich umiejętności optymalnego postępowania względem podopiecznego oraz współpracy z jego rodziną.

Zespół opracował procedurę kwalifikacyjną dla kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej, która została przyjęta zarządzeniem dyrektora Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Otwocku.

Procedura ma na celu jasny i przejrzysty sposób przedstawienie wymogów formalnych, jakim muszą sprostać kandydaci do sprawowania pieczy zastępczej.

Procedura rozpoczyna się w momencie złożenia przez stronę wniosku o kwalifikację do pełnienia funkcji rodziny zastępczej.

Kwalifikacja wstępna dotyczy określenia możliwości kandydata, w tym zdrowotnych, materialnych, mieszkaniowych, kompetencji i umiejętności potwierdzonych badaniami psychologicznymi oraz wywiadem w jego miejscu zamieszkania.

Etap wstępnej kwalifikacji kończy się wydaniem opinii o kandydacie oraz zakwalifikowaniem go na szkolenie.

Drugim etapem jest szkolenie. Szkolenia prowadzone są dwutorowo, oddzielnie dla kandydatów na rodziny zastępcze spokrewnione i oddzielnie na rodziny zastępcze niezawodowe.

W 2015 r. odbyło się jedno szkolenie dla kandydatów na rodziny zastępcze niezawodowe oraz jedno dla kandydatów na rodziny zastępcze spokrewnione.

Szkolenie dla kandydatów na rodziny zastępcze niezawodowe realizowało dwóch licencjonowanych trenerów Programu PRIDE Rodzinna Opieka Zastępcza (pracownicy PCPR).

Uczestnikami szkolenia były zarówno osoby zapoznające się z tematyką rodzinnej pieczy zastępczej, gotowe utworzyć nowe rodziny zastępcze, jak również rodzice zastępczy już opiekujący się dziećmi funkcjonujący jako tymczasowe rodziny zastępcze.

Po odbyciu szkolenia dla kandydatów na rodziny zastępcze niezawodowe (12 sesji, 2 wizyty domowe, praktyki w rodzinach zastępczych i placówkach opiekuńczo – wychowawczych) kandydaci uzyskiwali zaświadczenie o ukończeniu szkolenia.

Odbycie szkolenia oraz uzyskanie pozytywnej oceny zespołu kwalifikacyjnej było warunkiem uzyskania kwalifikacji ostatecznej do pełnienia funkcji rodziny zastępczej niezawodowej.

W 2015 r. szkolenie na rodzinę zastępczą niezawodową ukończyło **11 osób**, a kwalifikację ostateczną otrzymało **9 osób**.

Szkolenie dla kandydatów na rodziny zastępcze spokrewnione było realizowane na podstawie autorskiego programu PCPR, przez pracowników Centrum.

Szkolenie kończyło się wydaniem stosownego zaświadczenia.

W grupie kandydatów na rodziny zastępcze spokrewnione zaświadczenie o odbyciu szkolenia otrzymało **5 osób**.

Ponadto, przeprowadzono szkolenia dla funkcjonujących rodzin zastępczych, w którym udział wzięło łącznie 68 rodzin zastępczych. Tematyka szkoleń to „Autorytet rodzica” oraz „Komunikacja w rodzinie”.

W 2015 roku dzieci z rodzin zastępczych z terenu Powiatu Otwockiego otrzymały paczki świąteczne.

W 2016 roku Zespół większy nacisk położy na:

- 1) promowanie idei rodzicielstwa zastępczego w celu pozyskiwania kandydatów na rodziny zastępcze;
- 2) wzbogacenie form oraz metod pomocy i wsparcia specjalistycznego dla rodzin zastępczych;
- 3) wzmocnienie działań sprzyjających powrotowi dzieci z pieczy zastępczej do rodzin biologicznych.

*Opracowała:
Dyrektor Powiatowego Centrum
Pomocy Rodzinie w Otwocku
Małgorzata Woźnicka*